

Elena Kovalačiková, Štefánik v literatuře a proměny jeho vnímání v letech 1919–2009. Praha, FHS UK 2009.
Posudek bakalářské práce

Předkládaná bakalářská práce Eleny Kovalčikové je věnována osobnosti Milana Rastislava Štefánika. Jak v úvodu své práce sama autorka píše, k jejím hlavním cílům patří snaha zkoumat na základě „příkladových studií jednotlivých děl“ recepci M. R. Štefánika ve společnosti a také provést analýzu jeho personální bibliografie. Práce je členěna víceméně chronologicky. První, vzhledem k probádanosti Štefánikova života možná až příliš podrobná, kapitola je věnována přehlednému Štefánikovu životopisu. Následují dvě související kapitoly o období do roku 1948. Pátá kapitola je věnována pokusům komunistické ideologie a propagandy o vypořádání se se Štefánikem: buď jej vymazat z paměti národa, nebo jeho životní příběh zásadně reinterpretovat (L. Holotík). Poslední kapitola je věnována štefánikovskému tématu po roce 1989, zejména v kontextu dynamiky polistopadové slovenské společnosti. Nedílnou součástí práce je řada příloh, z nichž zaujme především kvantitativní analýza štefánikovské bibliografie a přehledná sumarizace různých verzí jeho smrti.

Autorka pracovala velmi pečlivě, s velkým zaujetím pro věc. Přesto má její práce podle mého názoru jisté nedostatky. Základní problém vidím v otázce volby tématu a výběru heuristiky. Badatel či badatelka by měli spíše postupovat od identifikace problému na základě studia literatury a poté, co problém formulují, určit si, o jaké adekvátní prameny se budou opírat. Nemohu se zbavit dojmu, že zde se postupovalo opačně (chce se říci „archivářsky“), tj. nejprve padlo rozhodnutí analyzovat daný soubor pramenů, v tomto případě literaturu, a teprve potom byly formulovány cíle a otázky. Kdyby tomu bylo obráceně, tj. kdyby si autorka řekla: chci poznat recepci Štefánikovy osobnosti ve společnosti, musela by nutně okruh relevantních pramenů rozšířit – pro prvorepublikové období se bezesporu například nabízí film Jana Svitáka Milan Rastislav Štefánik z roku 1935. Problematické je přitom metodologické rozhodnutí zkoumat historické vědomí společnosti o Štefánikovi především (a po roce 1989 téměř výhradně) prostřednictvím historiografie. Ta má zejména v období soudobých dějin na utváření společenských postojů stále menší vliv. Sledován měl být alespoň výběrově například dobový tisk. Praktické obtíže působí také to, že ačkoliv autorka používá historiografická díla v dvojím režimu – jednou jako literaturu, podruhé jako pramen – v soupisu pramenů a literatury takové rozlišení nenalezneme. Bylo by to přínosné i za cenu, že se některé tituly budou opakovat, neboť takto v citacích v textu mnohdy nelze poznat, kdy autorka cituje pramen a kdy parafrázuje historický fakt z literatury. Ostatně naopak s Hovory s TGM by bylo vhodnější pracovat jako s pramenem, nikoliv jako s literaturou. V literatuře také chybí některé důležité tituly – sborník Generál dr. Milan Rastislav Štefánik – vojak a diplomat z bratislavské konference v roce 1999, či klíčová edice korespondence Štefánik – Beneš od Dagmar Hájkové a spol. uveřejněná v roce 2004 ve Sborníku archivních prací. Do budoucna, pokud by se autorka chtěla problematice věnovat hlouběji, by si jistě zasloužilo fundovaněji promyslet vlastní teoretická východiska. Zejména koncept moderního mýtu, na němž je práce v mnohém vystavěna, je zde do značné míry redukován na jakousi ideologii pomáhající národotvorným procesům, aniž by byla zohledněna souvztažnost moderního mýtu s mýty jako takovými. Práce obsahuje některé zbytečné eufemismy (například o Štefánikově činnosti v Latinské Americe, kde zjevně vykonával činnosti, které bychom mohli označit jako špionážní) a nepřesnosti. K hrubým chybám u odbornice na slovenskou problematiku počítám

zkomolení názvu Československé jednoty (před rokem 1918) na Československou jednotu.

Navzdory těmto nedostatkům, práce o společensky tak kontroverzním tématu, jakým Štefánik v československém prostředí byl a na Slovensku i dosud patrně je, pěkně ukazuje vzájemné přesahy, ovlivňování a impulzy mezi historiografickým a širším společenským diskurzem. Na Štefánikovi, jenž byl v „druhém životě“ tak variabilně prezentován, od tvůrce československého státu přes „agenta imperialismu“ až po obět' českého nacionalismu, jsou tyto hlubší souvislosti, jež koneckonců v současnosti modifikují roli historiografie v postmoderní společnosti, obzvláště patrné. I proto považuji práci E. Kovalčikové za zdařilou, doporučuji ji k obhajobě a hodnotím známkou chvalitebná.

Praha, 30. srpna 2009

doc. PhDr. Ivan Šedivý, CSc.